

Az idő soha-soha meg nem áll

A hosszú nevű Kecskeméti Katona József Nemzeti Színháznak voltak ígéretes és ígéretlen korszakai, ameddig visszalátok. Az utóbbi jó pár év a Cseke Péter – Sente Vajk vezetópáros érdektelenebb érájának bizonyult. Korábban még adták tanújelét komolyabb színházművészeti ambícióknak, erről azonban lassanként leszoktak, és a népszínházi jelszó jegyében inkább hagyományos-kommersz évadokat kínáltak a közönségnek. Azután tavaly Sente Vajk és Cseke Péter a legmagasabb szinten kijelölt feladatot kaptak: szabják át az Erkel Színházat musicalszínházzá. Kecskeméti pozíciójukat és munkájukat megtartották – Csekét igazgatóként, Szentét főrendezőként jelöli a színház honlapja –, de azért lehetett arra számítani, hogy a múlt évben kinevezett kecskeméti művészeti vezető, a pesti Katonában nevelkedett Kovács Lehel némiképp változtat majd az irányon és az arányon.

Három évvel ezelőtt Kovács Lehel egy modern Macbeth-rendezéssel indított Kecskeméten – címszereplője, Orth Péter Gábor Miklós-díjat kapott az alakításáért –, és azóta is jobbra az ő nevéhez fűződnek az izgalmasabb bemutatók. Nem-budapesti viszonylatban bátorságnak is titulálhatjuk, hogy a Kecskeméti Katona József Nemzeti Színház idén ősszel két kortárs magyar színművet is műsorra tűzött, Tasnádi István *Norvégmintáját* és Szabó Borbála *Száz karácsonyát*, az utóbbit Kovács Lehel rendezésében. Igaz, meglehetősen óvatosan jártak el, amennyiben mindkét darab a

legkisebb kecskeméti játszóhelyen, a nagyszínházon túli, 80 fős Ruszt József Stúdió Színházban került színre. Dacára annak, hogy Szabó Borbála 12 szereplős, hosszú ünnepi ebéd műfaji megjelölésű drámája számára kifejezetten szűkös a stúdiószínpad tere. (De hát van az úgy az életben is, hogy nagyobb családi összejövetelek alig férnek el a házigazda lakásában, és nemcsak a poharak koccannak össze az ünnepi asztalnál, hanem könnyök, térdek is, egyéb összeütközésekről nem beszélve.) A színészek kényszerű összezsúfolódája miatt is előnytelen Szabó Borbála műve számára a kicsi, keskeny színpad, főként pedig nincs hely a díszlet hangsúlyos, szimbolikus elemei számára. A szerzői instrukció szerint ugyanis kellene lennie balra Születés-kapunak, középen Szárnyas Ajtónak, jobbra pedig Halál-kapunak. Persze nem olyan grandiózus Születés-kaput hiányolok, mint mondjuk a Sagrada Famíliaé Barcelonában, de azért az mégsem járja, hogy a szereplők műfenyők között oldalognak ki a színről, és voltaképp nem is mindig teljesen egyértelmű a távozás gesztusa: meghalt vagy csak kiment az illető?

De mielőtt a hősökre és történetükre térnék, rögzítem, hogy Szabó Borbála nem most debütál Kecskeméten. Egyszer már társszerző volt itt rangos társaságban, amikor 2012-ben Katona József *Bánk bánja* az ő átiratában került színre, szintén a Ruszt stúdióban. A most látható *Száz karácsony* – eredetileg *Száz karácsony*, Buda-

pest – című művét a főváros egyesítésének 150. évfordulója alkalmából meghirdetett drámapályázatra írta, és bekerült a legjobb nyolcba, vagyis a jubileum kapcsán kiadott drámaantológiába. Cseke Péter színingazgató pedig lecsapott rá, csak a Budapestet csipentette le a címről. Jól hangzó cím egyébként a *Száz karácsony*, és pontosan jelzi vele tárgyát a szerző. Egy családot ír le, száz éven át, 1923-tól 2023-ig. Ez a száz év felöleli a nagysolymosi Koncz familia egyik tagja, a karácsonykor született Klára életét. A kijelölt pontok, amikor az egymásba folyó jelenetekben ránézhetünk hőseinkre, Jézus Krisztus születésnapjára esnek. Összesen tizenegy karácsonyt ülünk meg a történelmi időszak különböző etapaiban.

Az író koncepciójának is vannak rokonai. Mindenekelőtt Thornton Wilder *Hosszú karácsonyi ebéd* (eredetileg: vacsora) című egyfelvonásosa, amelyre Szabó Borbála az alcímmel eleve utal. Az is hasonló struktúrájú mű, benne egy család több nemzedékének tagjai váltják egymást az ünnepi asztalnál. Annak idején, közel száz évvel ezelőtt Wilder alkotása az időkezelésével egyenesen avantgárd kísérletnek hathatott. Távoli rokonnak tekinthetjük az *Össztánc* című színdarabot is – bő két évtizedes szériát futott a Vígszínházban –, amely ugyancsak XX. századi tablót láttatott, zenével, tánccal, mozgással, szavak nélkül. Ha az elmúlt száz évünk színpadi megjelenítéséről vagy összefoglalásáról van szó, akkor óhatatlanul beúszik a képbe a Hábetler család története is. Fejes Endre írta meg, majd később Tasnádi István egészítette ki 100 évesre a Katona József Színház 2019-ben bemutatott sikeres előadásához, a *Rozsdatemető 2.0*-hoz.

Persze az lenne természetes, ha nagyon más családok nagyon más nézőpontból tekintenének a történelmi eseményekre. Hábetlerék egyszerű munkásemberek. Szabó Borbála szereplői viszont erdélyi nemesi sarjak – és a szerző felmenői, ha jól értem –, akik Trianon után települtek át Magyarországra. Az első jelenetben zsinóros mentében pohárköszöntőt mondó, ízes beszédű családfő patikus, egy patika tulajdonosa (játssza az erdélyi származású Fazakas Géza). Fia ügyvéd, aztán akad még mérnök is majd, de a fő vonalat az asszonyok viszik. Már csak azért is, mert folyton fiút várnak a szülők, aztán rendre lányok születnek. A karácsonyi vacsoráknak itt épp úgy megvan a kulináris hagyománya, mint Hábetleréknél. Pék Mária halat rántott, Konczné Lenke töltött káposztát készít titkos erdélyi recept szerint. De valószínű, hogy a rendszerváltás utáni Koncz-nemzedék asszonyai már nem bíbelődnek káposztával, muzeális recepttel. Ebben az időfolyamban, amely a kecskeméti kis színpadon lefolyik előttünk, érintőlegesen vagy verbálisan zajlanak le a történelmi események, amelyeket tipikusnak mondható egyedi esetek illusztrálnak. A mű cselekményének egyik domináns eleme a születés, a másik a halál. Ennek megfelelően minden karácsonyi ebédnél hangoskodnak és rohángásznak gyerekek. Némelyiket az ünnepi asztalon pelenkázzák. (Az összes csecsemőábrázoló színész közül Szabó Dorottya a legügyesebb: ő tisztába tevés közben a lábujjával is eljátszik, ahogy kell.)

Még nem ejtettem szót a színpadképről, a Molnár Anna tervezte díszletről. Középen hosszú étkezőasztal fehér abrosszal leterítve. Rajta étkészlet, sok gyertyatartó, az egyik

háromágúban piros, fehér és zöld gyertya. Egyébként minden fekete-fehér, a karácsonyi ajándékdobozok is fehérek, fekete szalaggal átkötve. Fekete műfenyők sorakoznak, a játékkeretet ölelő fekete falakon-lepleken kicsi fehér csillagpöttyök égnek, fehér égősorok lógnak. Hátul a magasban nagy föld- vagy holdkorong, mellette méretes csillag, amelynek öt ágából néhány letöredezett. Olyan, mintha épülethomlokzatról verték volna le 1956 októberében. Alapjáraton fekete-fehérrel dolgozott Pirityi Emese jelmeztervező is. Az énekelve színre lépő szereplők mindegyike fekete ruhát visel. Koncz Klára, vagyis Márcz Fruzsina már akkor ott áll, arcán titokzatos mosollyal a színpad elejében, amikor a közönség bejön, zsziseg, keresi a jó helyet magának a tribünön. A játék menetében az első színes szín egy piros kabát. Akkor bukkan fel, amikor újszülött kislány érkezik furulyázva balról, aztán tovább is halad jobbra, a másvilág felé. A kétrészes előadás során a szereplők öltözéke kiszínesedik, és a 2020-as években már úgy festenek a karácsonyi pulóverekben, mintha mindegyiküknek a Bridget Jones-os Mr. Darcy mamája lenne az anyukája.

A 12 fős gárdában társulati szempontból hasznosan keverednek az általában inkább zenésekben, illetve inkább prózában foglalkoztatott színészek. Közülük csak a Koncz Klárát adó Márcz Fruzsina marad mindvégig ugyanaz a figura. A többiek jönnek-mennek, ahogy a sors hozza, meghalnak, majd visszatérnek más szereplő képében. Ami persze kevéssé nyújt lehetőséget alapos és jelentős színészi alakításra, de az például megállapítható, hogy Hajdú Melinda kemény, megtartó erejű családanyákat tud

megjeleníteni, Antóci Dorottya lányfigurái pedig mindig izgalmas, eredeti egyéniségnek hatnak. Maga a darab – és a főhősnője – humorral bír, és az is jót tesz az előadásnak, hogy némelyik jelenetet igen szellemesen dolgozták ki a színészek és a rendező. Ilyen például, amikor Szabó Márton (Fazakas Géza) beállít egy Benczúr televízióval, leteszi az asztalra, a közönségnek háttal. Nézik rajta a férfiak az 1966-os magyar–brazilt (bár azt nem decemberben játszották). Lakatos Máté hangi bravúrral adja Szepesi György kicsit akadozó közvetítését, miközben a lányok kis fényforrást használva rávetítik a meccsnézők arcára a fekete-fehér tévé villódzó fényeit. Később Szabó Dorottya egyedül eljuttatja a *Kacsameséket*, a híres megszakításával együtt, a familia gyerekközönségének átütő csalódására. Azt külön szerettem ebben a nem kiemelkedő, de egészében rendben lévő előadásban, hogy a figyelemre méltó Koltai-Nagy Balázs a Zoárd nevű dédunoka alakjában fenyőfás pulóvert viselt, és lépkedett is hozzá, ahogy Lázár Ervin megírta.

Egy talányos elemét nem említettem a díszletnek. Hátul a fekete falon lóg egy nagy, teljes, nyúzott barnamedvebőr, amelyet a fejénél szarvasagancs keretez. Egy szarvasmedvebőr. Talán a kutyabőr egyedi, stilizált változata, kutyakedvelő családnál. Vagy egy orosz csodaszarvas.

Száz karácsony. A Kecskeméti Katona József Nemzeti Színház. Író: **Szabó Borbála**. Szereplők: **Koltai-Nagy Balázs, Hajdú Melinda, Fazakas Géza, Csapó Virág, Magyar Éva, Lakatos Máté, Márcz Fruzsina, Antóci Dorottya, Szabó Dorottya, Pál Attila, Ferencz Bálint**. Díszlet: **Molnár Anna**. Jelmez: **Pirityi Emese**. Dramaturg: **Tóth Kata**. Rendező: **Kovács Lehel**.